POSTMODERNUL *MEREU VERDE...*[1]

Raluca Daniela MIHAI

Literature has always taken the shape of a manifest, the indulgement of thoughts, feelings, phantasms and uprising, times and often expressing that inner courage to take a step, say something, unravel with writing being the entity that completes it through the transfer of thoughts and ideas in the best possible way.
Literature is on a path of continuous change and its` cycles have the urge to always bring something new, a new way of thinking, this being the set in which postmodernism came to light, a cosmopolite phenomenon that brought along a denial to the majority of the techniques used in literature, this giving literature a new face in a new and original way by studying people in their everyday life not by creating an exact copy of reality but rather by generating a fictional world to represent reality.
Slovak literature has seen remarkable changes when, at the end of the nineteenth century, it has entered a new stage, creating adequate conditions conducive to modern literature, given the changes in the social condition of the writer. Literary life will undergo a major change on the topic of literary works, but also the method of creation, which is destined to highlight the artistic virtues of the writer and altogether satisfying taste reader.
Among those who contributed to the development of good translations in English, which broke into the phenomenon of postmodernism, have brought attention writings literature, facilitated change the image of their own people, the spirit, contributing to the evolution of literary canon in Slovakia was writer Pavel Vilikovský, slovak writer, journalist and translator. It has become increasingly known as a literary figure major post-communist period in Central Europe.

Keywords: Slovak literature, postmodernism, Vilikovský, innovation, game

Literatura slovacă a înregistrat schimbări remarcabile atunci când, la finele secolului al XIX-lea, s-a intrat într-o nouă etapă, propice creării premiselor literaturii moderne, date fiind schimbările în ceea ce priveşte condiţia socială a scriitorului. Viaţa literară va suferi o schimbare majoră privind tematica operelor literare, dar şi metoda de creaţie, care are ca menire punerea în evidenţă a virtuţilor artistice ale scriitorului şi satisfacerea întru-totul a gustului cititorului.

[1] Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „Cercetări doctorale multidisciplinare competitive pe plan european (CDocMD)", cofinanţat de Uniunea Europeană şi Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operaţional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanţare nr.POSDRU/187/1.5/S/155559

BDD-A27205 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:31:24 UTC)

Dupa anii 1960, Slovacia a cunoscut o perioada fructuoasă în ceea ce priveşte experimentele literare, făcându-se trecerea de la perioada în care scriitorii moderniști activau, la o perioadă cu numeroase influenţe postmoderne. Însă această nouă perioadă nu a fost privită pozitiv, datorită regimului politic din acea vreme, în care libertatea de exprimare şi de creaţie erau considerate pericole la adresa respectivului tip de regim dictatorial, astfel încât scrierile au fost cenzurate în marea lor majoritate, scriitorii fiind nevoiţi să îşi întrerupă activitatea, în mod direct, o perioadă de timp.

Influenţele postmoderne au pătruns în literatura slovacă, cel mai adesea, prin intermediul traducerilor din limba engleză, amintindu-l aici pe John Barth cu scrierea sa *Lost in the funhouse*, publicată în revista slovacă ,,Revue svetovej literatúry", din anul 1963, dar şi traducerea romanului *Un veac de singurătate* al lui Gabriel Garcia Marquez.

Romanul lui Marquez a fost ca o revelaţie pentru lumea literară, întrucât creatorii au descoperit un nou limbaj literar, absorbind multe influenţe din realismul magic latino-american, dar şi din postmodernismul nord-american.

Printre cei care au contribuit la dezvoltarea unei bune traduceri din limba engleză, care au pătruns în fenomenul postmodernismului, au adus în atenţie scrierile literaturii universale, au înlesnit schimbarea imaginea propriului popor, a spiritului, contribuind astfel la evoluţia canonului literar din Slovacia a fost scriitorul slovac Pavel Vilikovský, prozator, publicist si traducător. Acesta a devenit din ce în ce mai cunoscut drept o figură literară majoră a perioadei post-comuniste din Europa Centrală.

Scrierile sale au adus o reîmprospătare a literaturii vremii, scoţând în evidenţă aspiraţiile, sentimentele, simţirile, atitudinile şi eforturile tinerilor în descoperirea izvoarelor fericirii umane. Prin intermediul lor, Vilikovský a căutat să înţeleagă care este factorul declanşator al felului în care oamenii acţionează şi să explice fundamentul tradiţiilor literare naţionale, utilizându-se de termeni stricţi şi preciși pentru exprimarea gândurilor, trăirilor sau a sentimentelor. Acesta a urmărit firul narativ postmodernist care a fost abordat în cadrul literaturii Americii de Nord, iar mare parte din opera sa a fost redactată într-o perioadă profundă de criză politică şi persiflare, de parodie, de discursuri politice şi rapoarte ştiinţifice, dar şi de literatură în sine.

Datorită faptului că societatea şi atmosfera politică a anilor 1970 nu erau pe gustul scriitorului, majoritatea creaţiilor fiind afectate de cenzură, acesta nu a fost dispus să accepte compromisuri, alegând să întrerupă publicarea textelor oficiale,

BDD-A27205 © 2016 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:31:24 UTC)

însă nu a renunţat la scris, deoarece a continuat să traducă din limba engleză literatură cu caracter ficţional, până în apropierea anilor 1990, când atmosfera s-a mai detensionat şi a crescut interesul pentru literatura postmodernă. Astfel că noul val avea să vină cu abolirea tuturor trăsăturilor impuse până atunci şi prin libertate de creaţie, fără a ţine cont de presiunea ideologică care domina în acea perioadă sau de ceea ce publicul de rând era obişnuit să primească.

Această libertate de gândire şi de exprimare, care a devenit posibilă începând cu anii 1990 a constituit şi o regăsire, o redescoperire a unei noi forme de exprimare, a unui nou limbaj diferit faţă de cel existent, care a fost destul de bine primit de către opinia literară.

Scrierile prin care Vilikovský s-a remarcat în cadrul literaturii slovace, cu puţin înainte şi după perioadă postdecembristă au fost: *Calul la etaj, orbul în Vrable*, *Mereu verde...*, *Un Casanova slovac*, *Crudul mecanic de locomotivă – colecţie de povestiri scurte*, *Ultimul cal din Pompei*, *Prima şi ultima iubire*, *Papagalul magic* etc.

În abordarea nuvelelor sale, Pavel Vilikovský foloseşte o construcţie interesantă, textul său întinzându-se pe o linie dreaptă, fără fluctuaţii evidente, având însă nenumărate puncte de oprire, precis delimitate temporal, fiecare punct în parte, având o anumită importanţă în cadrul povestirii. Autorul se joacă, parcă, premeditat cu poveştile pe care le expune, trăind cu intesitate fiecare moment, căutând contacte între personajul său şi cititor.

Opera sa se caracterizează prin ironie, umor negru, parodie, absurditate dusă până la extreme, abordând teme precum aventura, erotismul sau chiar teme poliţiste. Totodată se pot remarca scepticismul, evidenţiat prin căutarea sensului acţiunilor umane, digresiile prin care naratorul exprimă o atitudine subiectivă, dar şi notele de subsol prin care autorul se concentrează pe unele detalii relevante pentru subiectul operei. În acelaşi timp, abundenţa dialogului, stilizările si descrierile telegrafice, reuşeşc să construiască situaţii fără participarea directă a autorului în cadrul subiectului.

Vilikovský prezintă un caracter şi un limbaj diferit faţă de alţi scriitori slovaci care au fost la rândul lor influenţaţi de noile tendinţe postmoderne. Regăsim o uşurinţă în utilizarea termenilor, în folosirea jocului de limbaj, lucruri care dovedesc, astfel, măiestria ca scriitor a acestuia, dar şi dăruirea sa faţă de literatură.

BDD-A27205 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:31:24 UTC)

Desigur, întâlnim şi lucruri comune, însă cel mai bine putem observa diferenţele[1].

Autorul jonglează cu kitsch-ul, demonstrând astfel măiestria cu care acesta stăpâneşte inteligenţa lingvistică şi originalitatea propoziţiei. S-a inspirat pentru kitsch de la moderniști, dorind în mod deliberat să testeze limitele artei din ziua de astăzi.

Vilikovsky este considerat de către criticii slovaci, scriitorul care a utilizat într-un mod bine definit tehnicile postmoderne pe care le-a evidenţiat în nuvela *Mereu verde…,* publicată în octombrie 1989, având parte de o primire nesperată atât din partea criticilor, cât şi din partea cititorilor intelectuali.

Mereu verde…, conform lui Pavel Unatinsky, poate fi considerat un proces intentat societăţii/ societăţilor totalitare în care eroul este un „om fără însuşiri”- un spion bătrân, dement şi alienat, creaţie a regimurilor totalitare în care a trăit, a căror soartă a împărtăşit-o, erou-neerou, vinovat fără vină, ratat al oricărei societăţi în care a trăit, acuză fără a acuza, este acuzat fără a fi pedepsit, apără fără a avea ce, judecă fără a avea discernământ[2].

Naratorul este un pensionar bătrân, fost spion, care se încadrează perfect perioadei cuprinsă între cele două Războaie Mondiale. Pentru a completa tabloul prăfuit al acelei perioade, nu puteau lipsi din cadrul peisajului Asociaţia Spionilor, Poliţia Secretă, referirea la slovaci, unguri sau români, dar nici aluziile la condiţiile de viaţă actuale, autorul făcând trimiteri la ghidurile de ficţiune şi cele turistice.

Acest erou pe care Pavel Unatinsky îl caracterizează consider că se apropie simţitor în anumite ipostaze de felul în care sunt caracterizate personajele lui Dostoievski, ducându-ne cu gândul înspre romanul Fraţii Karamazov, întrucât trăsăturile fizice ale personajelor sunt uneori descrise succinct, cu paloare bolnăvicioasă, cel mai adesea dominate de un tremor neobişnuit, însă ceea ce le face să iasă din tipar este tocmai vocea acestora, vocea isterică, adesea nervoasă.

Personajul principal al nuvelei *Mereu verde…*, în ipostaza unui colonel, era o persoană extrem de autoritară şi destul de şireată când venea vorba de propriile interese, ştiind să se impună şi să dea impresia că deţine controlul interlocutorului.

Printre activităţile preferate ale acestuia se numără seducţia şi interogatoriul, amândouă forme ale puterii care ne duc cu gândul către un alt tip de roman şi anume, romanul poliţist, unde le regăsim aproape în totalitate.

[1] L. Čúzy, P. Darovec, *Panoráma slovenskej literatúry*, III, Slovenské Pedagogické Nakladateľstvo, Prešov, 2006, p. 179.

[2] Ştefan Pavel Unatinsky, postfaţă la opera *Mereu verde…*, a scriitorului Pavel Vilikovský, Ed. Universal Dalsi, Bucureşti, 2003, p. 169.

BDD-A27205 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:31:24 UTC)

Dintotdeauna aceste forme au conlucrat şi au surescitat atât mintea scriitorului cât şi a cititorului, obţinând cele mai bune rezultate întrucât reprezintă două moduri destul de facile ale obţinerii informaţiei şi controlului încă din cele mai vechi timpuri.

Amalgamul de situaţii îl poartă pe cititor pe tot felul de cărări asemenea unui labirint care se află de cele mai multe ori la limita realului cu fantasticul, cu fantasmagoricul, sub forma unui teritoriu în care contrariile coexistă deoarece, în acest text, realul reprezintă modul cum existenţa, realitatea şi alienarea conlucrează în conştiinţa individului care dă impresia de cele mai multe ori ca este fără conştiinţă, dominat aproape în totalitate de obsesii şi idei fantasmatice.

Antieroul nuvelei este de cele mai multe ori preocupat de psihologie, întrucât are speranţa că aceasta l-ar putea face să înţeleagă epoca, omul şi comportamentul acestuia, felul în care acţionează, dar şi propriul comportament care este de cele mai multe ori haotic, societatea şi natura acestuia. Incultura acestuia se dovedeşte a fi multidirecţională, multilaterală, încât nu este capabil de nicio răzvrătire, nu urăşte, în ura lui, ci doar constată vag.[1]

Autorul reuşeşte să se infiltreze în mai toate coltisoarele minţii unui om din astfel de spaţii pentru a analiza şi cerceta alienarea socială, umană, politică, culturală, se joacă de cele mai multe ori cu sutele de piese puzzle din care, în final, creează o imagine trist al sistemului care este asemenea unei rulete. Acest antierou este preocupat de tot ce ţine de psihologia umană, dă dovadă de nepricepere, aroganţă, prostie, nu este lipsit de calităţi în puţinele clipe de francheţe, dar acestea se pare că nu ajung pentru a corela aceste calităţi pentru o opţiune.

Dezordinea care se creează, în care faptele, personajele comunicarea, descripţia dialogul şi monologul, aduce în proza slovacă o nouă abordare, o nouă viziune. Prin ea se creează un nou stil, o nouă formă, un mod de abordare a eroului.

Autorul abordează strategia deconstrucţiei, deconspirand mecanismele tradiţionale ale generării textului. De-a lungul primelor pagini, naratorul apelează la convenţiile narative tradiţionale, cu scopul de a parodia şi de a ironiza, de a lua în derâdere, producând o cauzalitate simplă şi lineară „s-a întâmplat, după cum ştiţi,

[1] *Ibidem*, p.169.

BDD-A27205 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:31:24 UTC)

tinere prieten, pentru că deja cunoaşteţi regula clasică a naraţiunii: dacă în prima propoziţie Cehov scria despre puşcă, atunci acesta a tras în ultima”[1].

Naratorul însă, pe întreg parcursul nuvelei, îşi induce în eroare cititorul, deoarece ceea ce reiese din povestirea relatată nu este o poveste, ci mai degrabă un amalgam de cuvinte, fără o cronologie exactă, se fac salturi de la o idee la alta, de la un eveniment la altul fără a se ţine cont de regula clasică de scriere (expoziţiune, intrigă, desfăşurarea acţiunii, punctul culminant şi deznodământul), creând impresia cititorului că acesta nu înţelege nimic, spre exemplu: „Altul, în situaţia mea, s-ar fi lăsat în voia soartei, căutând în ea părţile mai luminoase : eu, cu toată vârsta mea fragedă, dar flăcău cu mintea ageră, perspicace… Vă dau o problemă de perspicacitate, vreţi ? Distanţa de la staţia A la staţia B este exact dublu faţă de distanţa dintre A şi C. Da ? Problema sună : cele trei staţii se află pe aceeaşi rută ? Ha-ha. Unde am rămas? Aha, da, mâna cu degetele-i lungi, prin care parcă se scurgea curentul electric”[2].

Dacă cititorul se aşteaptă ca romanul *Mereu verde…* să fie un discurs narativ, este de la sine înţeles că aşteptările sale vor soldate cu sentimente contradictorii şi confuze.

În nuvelă, călătoria nu este justificată de o cauză obişnuită, tradiţională sau de una istorică, în care un pas este automat urmat de cel de-al doilea pas. Nu se va pune accent pe cum apare istoria în cadrul textului şi pe felul în care aceasta a influenţat această perioadă, ci felul în care naratorul se joacă cu personajul sau invers, felul în care personajul se joacă cu naratorul, abordând o nouă perspectivă, diferită de cea clasică.

Polifonia vocilor narative generează ambiguitate asupra înţelegerii textului „cine vorbeşte sau cui se adresează”, permiţând de multe ori salturi şi modificări de la o propoziţie la alta. De cele mai multe ori nu este clar dacă naratorul se adresează colonelului sau dacă naratorul se adresează cititorului, producând astfel, de cele mai multe ori, confuzii. Această ambiguitate conduce la concluzia că nu doar colonelul seduce naratorul, ci, în mod simultan, naratorul seduce şi el, la rândul lui, cititorul. În mod similar, în timp ce naratorul este sedus, colonelul îl interoghează. În acest joc ambiguu, asemenea unui labirint, în care autorul ne introduce, provoacă, cel mai adesea, nelămuriri cititorului.

[1] *Ibidem*, p. 11.
[2] *Ibidem*, p. 16.

BDD-A27205 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:31:24 UTC)

Textul lui Vilikovský asigură un model pentru creativitate atât în literatură cât şi în jocurile sociale, datorită lejerităţii şi uşurinţei cu care acesta scrie astfel că, într-un joc în care regulile nu se cunosc, unul trebuie să mascheze regulile celuilalt şi să se completeze ca într-un întreg. Jocul dintre el şi ea, în măsura în care cititorul este concentrat, este ca un cerc vicios, aceştia fiind manipulaţi şi seduşi de către narator la fel cum, la rândul lui, naratorul este manipulat şi sedus de către colonel. Naratorul însă trebuie să îşi disimuleze propriile reguli în citirea nuvelei.

În concluzie, putem afirma că prin intermediul acestei nuvele, Vilikovský a dorit în primul rând să ducă mai departe proza slovacă, integrând-o astfel în contextul european, căutând, în acelaşi timp, să evidenţieze cele mai intense trăiri ale acelei perioade măcinată de probleme. Toate acestea văzute prin ochii unui om nebun, dominat de obsesii, care pare că a fost înnebunit de însuşi sistemul bolnav în care a trăit, de greutăţile şi de neajunsurile perioadei. Acest bătrân nebun nu aparţine doar poporului slovac, ci tuturor popoarelor care au fost afectate de această perioadă şi care au lăsat totodată răni adânci, atât fizice cât şi mentale.

Referinţe bibliografice:

CORBU, DANIEL, *Postmodernismul pe înţelesul tuturor*, Iaşi, Princeps Edit, 2004
ČÚZY, LADISLAV, DAROVEC, PETER, *Panoráma slovenskej literatúry*, III, Prešov, Slovenské Pedagogické Nakladateľstvo, 2006
HARPÁŇ, MICHAL, *Teória literatúry*, Bratislava, ESA, 1994
HAUSER, MICHAEL, *Cesty z postmodernismu*, Filosofia, Praga, 2012
HOCHEL, IGOR, ČÚZY, LADISLAV, KÁKOŠOVÁ, ZUZANA, *Slovenská literatúra po roku 1989*, Bratislava, Literárne informačné centrum, 1993
KRAUSOVÁ, NORA, *Rozprávač a románové kategórie*, Bratislava, Ed. Slovenský
MARČOK,VILIAM, *Dejiny slovenskej literatúry*, III, Bratislava, Literárne informačné centrum, 2006
MARČOK, V., *Postmoderné modulácie narácie*, „ Romboid", nr.3, p.13, 1994
McHALE, BRIAN, *Ficţiunea postmodernistă*, Iaşi, Polirom, 2009
PETRESCU, LIVIU, *Poetica postmodernismului*, Piteşti, Ed. Paralela 45, 1998
SEDLÁK, IMRICH şi col., *Dejiny slovenskej literatúry*, Martin, Bratislava, 2009
URSA, MIHAELA, *Optzecismul şi promisiunile postmodernismului*, Piteşti, Paralela 45, 1999
VILIKOVSKÝ, PAVEL, *Mereu verde*, Bucureşti, Ed, Universal Dalsi, 2005

BDD-A27205 © 2016 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:31:24 UTC)